

ZERDÜŞTİLERİN KUTSAL KİTABI AVESTA BAĞLAMINDA MEŞRU ve GAYRİMEŞRU CİNSEL İLİŞKİLER

LEGAL AND ILLEGAL SEXUAL RELATIONS IN THE CONTEXT OF THE AVESTA, THE
BIBLE OF THE ZOROASTRIANS

Mehmet Emin SULAR*

Öz

Cinsellik; açlık, susuzluk gibi her insanda bulunan ve insanlığın ortaya çıkışıyla kendisinden bahsettiren içgüdüsel bir duygudur. Bireysel bir ihtiyaç olmasının yanında toplumun varlığının devam etmesi için de önem arz etmektedir. Bundan dolayı tüm kutsal kitaplarda, mitolojik, edebi ve tarihi kaynaklarda cinsellik hakkında bilgi bulmak mümkündür. Özellikle kutsal kitaplar, insanlığın devamını sağlayan bir duygu olarak cinselliği değerlendirmiş ve bunun tatmin edilmesi için bazı kurallar ortaya koymuşlardır. Bu kutsal kitaplardan biri de Zerdüştiliğin kutsal kitabı Avesta'dır. Çalışmanın amacı Avesta'nın cinselliğe yaklaşımını, hangi cinsel ilişkileri meşru, hangilerini ise gayrimeşru gördüğünü ortaya koymaktır. Sonuç olarak Avesta'nın cinselliğe önem verdiği ve bu duygunun meşru bir şekilde karşılanması konusunda yerine göre diğer dini metinlerle benzer bir yaklaşım sergilediği yerine göre kendisine özel bazı tercihlerde bulunduğu görülmektedir. Çalışmada literatür taraması yapılmıştır. Temel kaynak Avesta olmakla birlikte Zerdüşti dini geleneğine ait Ardâvîrâfnâme, Minûy-ı Hîred ve Pehlavi Metinlerinden de faydalanılmıştır. Bunun yanında konuyla ilgili modern döneme ait farklı kaynaklara da müracaat edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Zerdüştilik, Cinsellik, Eşcinsel.

JEL Sınıflandırması: Z10, Z19.

Abstract

Sexuality is an instinctive feeling that is found in every human being, such as hunger and thirst, and that speaks of itself with the emergence of humanity. Being an individual need, sexuality is also important for the continuation of the society. Therefore, it is possible to find information about sexuality in all holy books, mythological, literary and historical sources. In particular, the holy books evaluated sexuality as a feeling that ensures the continuation of humanity and put forward some rules for this. One of these books is the Avesta, the holy book of Zoroastrianism. The aim of the study is to reveal the Avesta's approach to sexuality, which sexual relations are legitimate and which are illegitimate. As a result, it is seen that the Avesta attaches importance to sexuality and shows a similar approach with other religious texts, depending on its place, in terms of meeting this feeling in a legitimate way. A literature review was conducted in the study. Although the main source is Avesta, Ardâvîrâfnâme, Minûy-ı Hîred and Pahlavi Texts belonging to Zoroastrian religious tradition have also been used. In addition, different sources belonging to the modern period have been applied to the subject.

Key Words: History of Religions, Zoroastrianism, Sexuality, Homosexual.

JEL Classification: Z10, Z19.

GİRİŞ

Dini ve mitolojik metinler oluşturulduğu dönemin özelliklerini yansıtan önemli kaynaklardır. Her toplum, insanlığın kültür mirasına ait bir hikâyeyi veya konuyu kendine ait özellikler katarak yeniden şekillendirir. Bundan dolayı dini ve mitolojik metinler bir konu hakkında bazı yönlerde benzer yaklaşım sergilerken bazı yönlerde de kendine has bir yaklaşım ortaya koyarlar. Bu konulardan biri de yemek, içmek, sevmek gibi tamamen içgüdüsel bir durum olan cinselliktir. İnsanlığın ortaya çıkışıyla kendisinden bahsettiren cinsellik, doğumla başlayıp ömür boyu devam eden, yalnızca cinsel organları değil, bedeni, akli ve ruhu kapsayan ve etkileyen kompleks bir durumdur. Ayrıca geçmişten günümüze insanlar tarafından hem en çok merak edilen, hem hakkında çok az şey bilinen, bir yandan övülen diğer taraftan utanılan bir durum olmuştur (Arzu vd., 2017, s. 172).

Bedensel bir işlev olarak cinsellik, başta merkezi sinir sistemi olmak üzere bedenin işlevlerinin tümüyle katıldığı karmaşık süreçler barındıran eylemler dizisidir. Bu nedenle başta hastalık, kullanılan ilaç ve maddeler gibi bedeni etkileyen her etken ile gebelik, menopoz, ergenlik gibi dönemsel durumlar da cinselliği etkileyebilmektedir. Cinselliğin sağlıklı ve mutlu olarak devam edebilmesi için bedensel işlevlerin sağlıklı olarak devam etmesi gerekmektedir.

İnsan biyolojik cinsiyetini doğuşla elde eder; fakat cinsel kimliğini yaşadığı çevre ve kültüre göre kazanır. Bunun için erkek ve kadının yaşadığı kültür, bölge ve döneme göre cinsel kimliği değişebilmektedir. Bir kültürde erkek veya kadın için meşru kabul edilen bir davranış başka yerde gayrimeşru olabilmektedir. Bunun için cinsel kimlik kamusal olarak inşa edilir ve denetlenir. Kimin kiminle, nasıl ve hangi durumda evlenebileceği, kadın-erkeğin toplumdaki davranış şekilleri gelenek ve yasalar tarafından belirlenir (İmam, 2018, s. 82).

Cinsellik konusunda Kutsal Kitap, İnciller, Kur'an ve Zerdüştî dinin kitabı Avesta'da çok miktarda bilgi bulmak mümkündür. Bu metinler, genelde insanların yerleşik hayata geçtiği, tarımla uğraştığı ve erkeğin egemen olduğu bir dönemin özelliklerini yansıtır. Kutsal Kitap'a göre Tanrı'nın emirlerine karşı gelen Adem ile Havva cennet bahçesinden yeryüzüne gönderilmişlerdir. Bunun yanında ikisi yiyeceğini elde etmek için toprağı ekip biçmek ve emek harcamak zorunda olacaklardır (Yar.3:1-19; el-Bakar 2/35-38). Kur'an'da da erkeğin ekonomide belirleyici unsur olmasından dolayı kadına egemen olduğu belirtilmektedir (el-Nisa 4/176). Ayrıca Kur'an'da kadın için tarla metaforu kullanılmaktadır (el-Bakara 2/223). Buna yakın bir metafor Avesta'da da görülmektedir (Vendidâd 3/4). Tarımsal dönemde üretim faaliyetlerinde ön planda olan erkektir. Bunun için erkeğin egemen olduğu ataerkil aile yapısı,

cinsellikte de heteroseksüel ilişkiler esastır. Bu dinlerin ayrıca erkek ve kadındaki cinselliği, üreme açısından toplumun faydasına kullanılacak tanrısal bir güç olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu bakımdan cinsellik kendi başına ne iyi ne de kötü olup ilkesel ve doğal bir potansiyel olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu kuvvetin belirli kurallara bağlanarak kontrol edilmesi gerekmektedir.

Konumuzun temelini teşkil eden Zerdüştilerin kutsal kitabı Avesta metnlerinin kesin olarak ne zaman oluşturulduğu bilinmemektedir. Fakat Avesta'nın en eski metinleri olan Gâtarın, M. Ö. 1700'li yıllarda derlendiği belirtilen Hinduizm'in Veda metinleriyle aynı dönemde meydana getirildiği tahmin edilmektedir. Gâtar dışındaki diğer Avesta metnlerinin ise daha geç ve farklı dönemlerde bilinmeyen kişiler tarafından yazıldığı ifade edilmektedir (Mazdapûr, 2003, s. 15; Yıldırım, 2016, s. 34). Tarımsal dönemin özelliklerini yansıtan Avesta metinleri de ataerkildir; heteroseksüel/karşı cinsler arası ilişkileri esas almış, homoseksüel/eşcinsel ilişkiye karşı homofobik bir yaklaşım sergilemiştir. Transeksüel, lezbiyen, biseksüel¹ vb. cinsel kimlikler hakkında ise bilgi vermemiştir. Bu bakış açısının temeli muhtemelen biyolojik olup cinsiyet bakımından birbirinden ayrı oldukları kabul edilen kadın-erkek kategorilerine dayanır. Bu durum kadın-erkek dışında kalan cinsiyetleri sistemden dışlayan biyolojik ve toplumsal cinsiyet algısını da ortaya koymaktadır.

İncil'de Tanrı'nın yaratılıştaki insanları erkek ve kadın şeklinde iki cins yarattığı ifade edilmektedir (Mar.10:5). Dini metinler her ne kadar iki cins dışında başka bir cinsiyetin varlığını kabul etmese de İslam Hukuku, *hünsa* denilen çift organlı ve karakterli olup cinsiyeti şüpheli bir kişilikten bahsetmektedir. Hünsa, kişilik noktasında hangi cinse yakın olduğu belli olan (hünsa-yı ğayri müşkil) ile durumu belli olmayan (hünsa-yı müşkil) şeklinde iki kısma ayrılmaktadır. Bunların hakları ve durumlarıyla ilgili İslam Hukuku'nda ayrıntılı bilgiler verilmektedir (Mevsîlî, 1937, s. 38; Meydanî, t.y., s. 212; Serahsî, 1993, s. 92). Bilim de cinsiyet karakterlerinin birbirine karıştığı, bundan dolayı kesin bir cinsel belirleme yapmanın anatomik bakımdan güç olduğu durumların varlığını kabul etmektedir. Bu kişilerde üreme organları hem dişil hem de erildir. Bazı durumlarda ise her iki cinsin üreme organları yan yana bulunur ve bunlardan biri çoğunlukla dumura uğrar (Freud, 2014, s. 17). Günümüzde bu kişiler

---

¹ *Transeksüel*, doğuştan yanlış cinsiyetin bedenine sahip olduğu duygu ve düşüncesiyle ruhunu uygun bedene sokmak için ameliyatla cinsiyetini değiştirmek isteyen kişiyi ifade etmektedir. *Lezbiyen*, başka bir kadına fiziksel ve/veya duygusal çekim hissedilen kadın anlamına gelmektedir. *Biseksüellik*, hem aynı hem de karşı cinsle ilişkiye girmeye meyilli olma durumudur.

transgender, *iki ruhlu* veya *üçüncü cins* olarak isimlendirilmektedirler (Atay, 2021, s. 191). Avesta, hünsa denilen kişilikler hakkında bilgi vermez.

Avesta, cinsiyet olarak sadece erkek ve kadını kabul eder, toplumda esas rolü ise erkeğe verir. Kadın, ev hanımı, anne ve eşine itaat ederek onun ihtiyaçlarını karşılayan bir statüdedir. Avesta'ya göre iki cins arasındaki ilişki, evlilik temelinde gerçekleşmelidir, bunun dışındaki ilişki biçimleri kesinlikle doğru değildir. Avesta'nın bu yaklaşımı Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın konuyu değerlendirmesiyle benzerlik taşır. Avesta ayrıca regl döneminde kadınla cinsel ilişkiye girme açısından adı geçen dinlerle ortak yaklaşım sergiler (Vendidâd 16/17). Gebe kadınla ilişkiye girme ve uykuda ihtilam olma gibi konularda ise kendine has görüş ortaya koyar (Vendidâd 15/1-8; Vendidâd 18/46-48). Avesta'nın ensest konusuna yaklaşımı ise tartışmalıdır (Nîreng-i Kuştî Besten). Mastürbasyon, konumuzla ikinci derecede ilişkili olan iktidarsızlık, cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili ise bilgi vermez.

Çalışmanın amacı Avesta'nın cinselliğe yaklaşımını, hangi cinsel ilişkileri meşru hangilerini gayrimeşru gördüğünü ortaya koymaktır. Sonuç olarak Avesta'nın cinselliğe önem verdiği ve bu duygunun meşru bir şekilde karşılanması konusunda yerine göre diğer dini metinlerle benzer bir yaklaşım sergilediği yerine göre kendisine özel bazı tercihlerde bulunduğu görülmektedir. Çalışma iki bölüm şeklinde kurgulanmıştır. İlk bölümde Avesta açısından meşru kabul edilenler, ikinci bölümde ise meşru görülmeyen cinsel ilişkiler ele alınmıştır. Çalışmada temel kaynak Avesta'dır. Bunun yanında Zerdüştî dini geleneğe ait kadim kaynaklara ve konuyla ilgili modern döneme ait eserlere de müracaat edilmiştir.

1. Avesta'ya Göre Meşru Cinsel İlişkiler

Avesta da diğer kutsal metinler gibi insandaki cinsel duygunun varlığını kabul etmektedir. Bunun yanında cinselliği bireysel bir haz yerine insanların üreyerek varlığını devam ettirmesi açısından değerlendirilmesi gereken bir iç güdü olarak kabul edilmektedir. Bunun için en doğru zemin evlilik bağıyla cinsel ihtiyaçların karşılanmasıdır.

1.1. Evlilik yoluyla cinsel ihtiyacın karşılanması

Avesta metinlerinde aile kurumuna oldukça önem verildiği görülebilir. Bu konudaki en büyük örnek dinin kurucusu Zerdüşt'tür. Zerdüşt evlenmiş ve çocukları olmuştur (Yesna Gâta 53/3-5; Yesna 23/2; Yesna 26/5). Bunun yanında o, Prûçista adındaki kızını evlenmeye teşvik etmiş ve ona eş olarak Câmâsp adındaki kişiyi belirlemiştir. Bu kişiyle evlenip evlenmeme tercihini de ona bırakmıştır (Yesna Gâta 53/3-4; Yesna 3/8). Avesta'ya göre yeryüzünün en huzurlu ikinci yeri mutlu bir ailenin yaşadığı yerdir (Vendidâd 3/3). Aile kuran ve çocuk sahibi olan kişi

övlümü, bu kişinin durumunun aile kurmamış olandan daha üstün olduğu belirtilmiştir (Vendidâd 4/47). Bekarlık iyi görülmemiş, zamanı geldiği halde kendisi için bir eş seçmemiş kız-erkeklerden olumsuz bahsedilmiştir: *İyi, büyük Aşayi dedi ki: 'Zevr² sunusunda bulunan kişi, sunduğu zevrden verimsiz insanları, regl olmayan fahişe kadınları, gençlik dönemine girmemiş çocukları ve evlenmek için bir eş seçmemiş kızları faydalandırmamalıdır'* (Art Yeşt 54).

Zerdüşti güncel dini kaynakları da aileye büyük değer vermekte ve onu kutsal bir kurum olarak değerlendirmektedir. Toplumun sağlıklı bir şekilde artması ve sağlam temellere dayanmasının iyi bir aile yapısıyla mümkün olacağını belirtirler. Evliliğin kişiye toplumda değer katacağına vurgu yaparlar (Şehzâdi, 2001, s. 241). Zamanı geldiğinde bir Zerdüştinin evlenmemesini ise büyük günah olarak kabul ederler (Niknâm, 2009, s. 47). Bu amaçla evliliğin maddi-manevi koşullarının kolaylaştırılması gerektiğini ve bunun nasıl yapılacağı konusunda bilgi verirler (Erdeşir, 1994, ss. 188-192).

Geleneksel toplumlarda evliliğin temel amacı çocuk sahibi olmaktır. Roma döneminde iyi bir yurttaşın çocuk için evlenmesi temel göreviydi (Veyne, 2015, s. 177). Geleneksel anlayışı yansıtan Avesta metinleri de evliliğin en baştaki amacını çocuk sahibi olmakta görmekte ve çocuk edinmekten övgüyle bahsetmektedir (Vendidâd 19/42; Yesna 1/6; Yesna 6/5). Dünyada doğru işler yapanlara mükafat olarak Tanrı tarafından iyi işler yapacak çocukların verileceğinden bahsetmektedir. Örneğin, hom denilen bitkiyi yeryüzünde ilk defa ilaca dönüştüren Viyengehân, Âtbîn, Atrat ve Prüşesb'e iyi amellerinin karşılığı olarak çocuk verilmiştir. Prüşesb'in ileride bir dinin kurucusu olacak Zerdüş adında çocuğu olmuştur (Yesna 9/4-13). Hom bitkisinden yapılmış ilacı kullananın da çok çocuk sahibi olacağı ifade edilmiştir (Yesna 10/13). Bir ailede çok çocuğun olması Avesta'da temel hedeflerin başında gelir (Yesna 60/7).

Avesta, aile kurumuna verdiği değerden dolayı aileye zarar verecek her türlü eylemi de yasaklamıştır. Bu açıdan bakire bir kızın evlilik niyetiyle kandırılması ve hamile bırakılması zalimane bir davranış olarak nitelendirilmiştir (Art Yeşt 59).

Yukarıdan verilenlerden anlaşıldığı üzere Avesta, sağlam bir toplumun temelini ailede görmektedir. Her ne kadar evlilik ile cinsellik arasında açık bir ilişkiden bahsedilmemişse de Avesta'nın cinsel ihtiyacın aile kurumu içerisinde karşılanmasını meşru gördüğünü

---

² Zevr içeceği gibi dini törenler için hazırlanan sofrada, miyezd denilen katı yiyeceklerin yanına konulan içecek nevinden olan sunulara verilen addır.

söylemek yanlış olmaz. Bu meyanda Zerdüşti geleneğinde eşinin cinsel isteğine olumsuz yanıt veren kadının ahirette cezalandırılacağı geçmektedir (Ardâvîrâfnâme 70) Avesta'nın birçok bendinde evlilik dışı gerçekleşen cinsel ilişkinin olumsuz değerlendirildiği görülebilir (Erdîbehişt Yeşt 12, 32; Vendidâd 18/63).

Kimlerle evlilik yapılıp yapılmayacağı konusunda Zerdüşti gelenekle Ortadoğu coğrafyasının dinleri olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu durum özellikle diğer dinlerde ensest kabul edilen, kız çocuğu ve kız kardeş ile yapılan evlilik konusuyula ilgilidir. Bu evlilik tarzı her ne kadar günümüz Zerdüşti toplumunda yoksa da bunun İran toplumunda tarihteki varlığı tartışmalıdır.

1.2. Ensest ilişkiler

Akrabalar arası evlilik ve cinsel birleşmenin yasaklanması çok eskiye dayanır. İlkel kabilelerde aynı klana mensup olan kişiler arasında evlilik yasaktı. Bir klana mensup olmanın ölçüsü de soyunda geldiklerine inandıkları aynı toteme sahip olmaktı. Dolayısıyla bu kabilelerde evlilik ve cinsel birliktelik dış evlilik/egzogami şeklindeydi. Bu kurala uymayanlar şiddetli bir şekilde cezalandırılırdı (Durkheim, 2020, ss. 7-9; Freud, 2021, s. 11). Burada aynı klana mensup olup aynı totemi kabul edenler arasında cinsel ilişki ensest kabul edilmiştir. Bir klanda olanların birbirine kan bağı ile bağlı olmaları şart değildir. Klan burada bir aile konumundadır ve aynı klandan biriyle evlilik ensest kabul edilirdi. Zamanla klan ve totem anlayışı kaybolunca egzogami daha sınırlı ve küçük aile ölçeklerine indirgenmiştir. Aralarında evliliğin yasak olduğu kişilerin sayısı azalmıştır. Böylece egzogami sadece çocuklar ve kardeşlerle sınırlı bir yapıya kavuşmuş, gelişerek günümüze ulaşmıştır (Durkheim, 2020, s. 64). Dolayısıyla aralarında kan bağı olan akrabalar arası evliliğin kapsamı kültüre ve zamana göre değişse de tüm toplumlarda olagelmıştır (Haviland vd., 2008, s. 427). Örneğin, Batı'da 6. yüzyıla kadar evlilik dördüncü derece kan bağına (kardeş çocukları) kadar yasaktı. 6 ile 8. yüzyıl arasında yedinci derece yani bütün akrabalara yayıldı. 1215 yılında toplanan Laterano Konsili ile kilise evlilik yasağını tekrar dördüncü dereceye indirdi (Sot, 2015, ss. 215-216).

Ensest tabusunun kaynağı kesin olarak bilinmemektedir. Bunun hem biyolojik hem de kültürel faktörlere dayandığına dair görüşler vardır (Haviland vd., 2008, s. 429). Freud, ensest yasağını psikoanalitik teorisiyle açıklar. Ona göre insandaki cinsellik duygusu çocukluktan başlar. Bu, ilk olarak çocuğun emme faaliyetinde kendini gösterir. Belirli bir süre sonra erkek çocukta anneye, kız çocukta ise babaya karşı ensest ilişki duygusu ortaya çıkar (Freud, 2014, ss. 50-51, 2021, ss. 24-26; Haviland vd., 2008, s. 428). Emile Durkheim'e göre ise bazı akrabalar arası

evliliğin ensest kabul edilmesi, kana yüklenen anlamdan kaynaklanmaktadır. Çünkü kan, taşıdığına inanılan can/ruh özelliğinden dolayı tabu kabul edilmiştir. Böylece aynı kanı taşıyanlar arasında cinsel ilişki ve evlilik de tabulaşmıştır (Durkheim, 2020, ss. 56-57).

Kimlerin akraba statüsünde kabul edilip kendileriyle evlilik yapılamayacağı konusu toplumdan topluma değişiklik gösterir. Bazı toplumlarda baba tarafından bazılarında ise anne tarafından akrabalar için bu durum geçerlidir. İlk Yahudilerde, kadim Araplarda, Fenikelilerde, eski Yunan'da ve bazı Slavlarda aynı babadan kız kardeşle evlilikler normal kabul edilmiştir. Medlerde, Perslerde ve Mısırlılarda ise kız çocuğu ve kız kardeş evliliği yaygındı (Durkheim, 2020, ss. 44-45; Asmussen, 2007, ss. 93-94; Haviland vd., 2008, ss. 430-433). Kutsal Kitap Hz. Lut ile iki kızı arasında gerçekleştiği belirtilen ensest ilişki hakkında bilgi vermektedir. (Yar.19:30-36). Mısırlılardaki kardeş evliliklerinin birkaç sebebi vardı. Kraliyet ailesinin üyeleri kutsal kabul edilirdi ve bu durum onların bu aileden olmayan biriyle evlenmesini engellerdi. Kardeşler kutsallıklarını herhangi biriyle paylaşmamak, kral soyunu bozmamak ve mal varlıklarını başkalarına geçmesine önlemek için dışarıdan biriyle evlenmemişlerdir (Haviland vd., 2008, s. 433). Aynı nedenlerin Med ve Persler için de geçerli olduğu düşünülebilir. Zerdüşî geleneğinde bir kişinin temel görevi kötü, kirli olan Ehrîmenî güçlerle mücadele etmesidir. Bunun yollarından biri de iyi nesillerden doğru insanların çoğalmasındır. Ehrîmen ile mücadele konusunda kendi soyunun ruhi temizliğini ve azmini bilen kişi bu soyun devam etmesi için yakın akrabasıyla evlenebilir (Asmussen, 2007, s. 94).

Tarihi kaynaklarda farklı medeniyetlerde ve Persler arasında kız çocuğu ve kız kardeşle gerçekleştirilen evlilik hakkında bilgi verilmektedir. Nitekim İslami kaynaklarda da bu yönde açıklamalar bulunmaktadır (Hamidullah, 1995, s. 383). Fakat günümüz Zerdüşî kaynakları ne geçmişte ne de günümüzde dinlerinde böyle bir uygulamanın varlığını kabul eder (Cihânyan, 1982, s. 28; Kaderdân, 2007, ss. 104-105). Bunlara göre bu yanlış bilginin kaynağı soyun devamı için erkek çocuğun varlığını gerekli gören geleneksel uygulamadır. Çünkü Zerdüşî geleneğinde soy erkekten devam eder. Bir kişinin kız çocuğu olsa dahi erkek çocuğu yoksa bu durum problemlidir. Hiç çocuğu olmayan veya yalnızca kız çocuğu olan kişi için farklı çözüm yolları bulunmuştur.

Bir kişinin bir veya birden fazla kızı varsa ve hiç erkek çocuğu yoksa genelde adamın en küçük kızı eyûkzen evlilik akdi ile başkasıyla evlendirilirdi. Eyûkzen evliliğinin şartı, bu kız ile eşinden olacak ilk erkek çocuğun, dedesi ile annesine nispet edilmesiydi. Çocuk, biyolojik olarak dedesine ait olmamasına rağmen dedesinin ve annesinin çocuğu sayılırdı (Cihânyan, 1982, s. 29; Erdeşîr, 1994, s. 179; Kaderdân, 2007, s. 103). Bu durumda çocuk, dedesinin varisi

olma hakkını da elde ederdi (Rızî, 1973, ss. 69-70). Başka bir olay da buluş çağına ulaşmış fakat evlenip çocuk sahibi olmadan ölen gencin durumuydu. Bu gencin kız kardeşi varsa onunla yoksa anne-babası veya akrabaları belirli bir mal karşılığında ölen genç ile dışarıdan bir kızı manevi olarak evlendirirlerdi. Buradaki şart, kız gerçekte başka birisiyle evlendiğinde, çiftin ilk erkek çocuklarının *ferzend-i hândegî* olarak ölene nispet edilmesidir. Bu durumda çocuk sanki ölen erkek kardeş ile kız kardeşin gerçek çocuğuymuş gibi anlaşılırdı (Erdeşir, 1994, s. 180; Kaderdân, 2007, s. 104).

Günümüz Zerdüştileri her ne kadar kabul etmeseler de kadim Perslerde kız çocuğu ve kız kardeşle evlilik yapıldığını belirten tarihi kaynakların yanında dini metinlerde de buna dair deliller ve referanslar söz konusudur. Bu metinlerin başında Zerdüşti dinin kutsal kitabı *Avesta'nın Nîreng-i Kuştî Besten* bölümünde geçen *hîtûdasâ/hîtûkdas* kelimesidir (Nîreng-i Kuştî Besten). *Hîtûdasâ/hîtûkdas* kelimesinin yakın akrabayla evliliği emrettiği ifade edilmektedir. Diğer kaynak 10. yüzyıla tarihlenen, Zerdüştilerin inanç ve gelenekleri hakkında önemli bilgiler sunan *Dînkard* kitabıdır. *Dînkard*'ın 3. kitabının 80. bölümünde, babanın kızıyla, erkek çocuğun annesiyle ve erkek kardeşin kız kardeşiyle evliliklerini ifade eden *hîtûkdası* olumlu gören, durumu onaylayan bir yaklaşımla ilgili detaylı bilgiler verilmektedir. Sasaniler dönemine ait olan iki önemli dini kaynak da *Ardâvîrâfnâme* ve *Minûy-ı Hîred*'dir. *Ardâvîrâfnâme*'de *hîtûkdas*/yakın akrabayla evliliği reddeden kadının kıyamet günü cehennemde ceza göreceği belirtilmektedir (Ardâvîrâfnâme 86). *Minûy-ı Hîred*'de ise yakın akrabalarla yapılacak evliliğin kişiyi cennete götüreceği yazılmaktadır (Minûy-ı Hîred 36/12). 1962 yılında Hindistan'daki Parsîler 10. yüzyılda Eymît Aşavehiştân adında Zerdüşti din adamlarından biri tarafından yazıldığı belirtilen bir kitap yayımladılar. Zerdüştilerin dini gelenek ve adetleri hakkında önemli bilgiler veren bu kitap, Zerdüştilerde ensest evliliklerin olduğuna işaret etmektedir. Kitabın 24. bendinde kız kardeşi olan bir adamın, anne-babasının muvaffakiyetleri ve kız kardeşinin kabul etmesiyle onu eş olarak alabileceği bilgisi verilmektedir (Asmussen, 2007, s. 94). Bütün bu delillere bakıldığında yaygınlığını belirleyemesek de kadim Pers toplumunda meşruluğunu dinden alan kız kardeş ve kız çocuğu ile evliliklerin var olduğu ifade edilebilir.

2.Avesta'ya Göre Gayrimeşru Cinsel İlişkiler

Zerdüşti dini metinler, şehvetin kontrol altına alınmasını ve şehvi duyguların peşinden gidilmemesini emretmektedir (Minûy-ı Hîred 36/21, 40/11). Pehlevi Metinlerinde de şehvet duygusuna göre hareket edilmesi yasaklanmakta ve bu duygunun akli esir almasına izin verilmemesi gerektiği ifade edilmektedir (Câmsâb, 1992, s. 192). Avesta'da üzerinde en çok

durulan gayrimeşru cinsel ilişki, sadece cinsel duygunun tatmin edilmesini amaçlayarak evlilik dışı cinsel ilişki kurmaktır.

2.1. Evlilik dışı cinsel ilişki

Avesta, evlilik dışı cinsel ilişki konusunda ayrıntılı bilgiler vermektedir. Avesta'da bu ilişki şekli olumsuz değerlendirilmekte ve bu konuda başat rol kadına verilmektedir; otuzdan fazla yerde fahişe tabiri geçmektedir. Bazı bentlerde de fahişeler için *cehî* ve *ceynî* isimlendirmesi kullanılmaktadır (Vendidâd 18/62; Vendidâd 20/1, 17; Dostgâh, 2013, s. 968). Avesta'da söz konusu edilen fahişelerin belirli bir ücret karşılığında mı yoksa keyfi olarak mı bu işi yaptığı konusu net değildir. Konuyla ilgili birkaç bent şöyledir:

...Arzularına uyan fahişe kadına karşı mücadelede silahlan! (Erdîbehişt Yeşt 32). *Ey fahişe büyücü kadın uzaklaş!* (Erdîbehişt Yeşt 9). *Fahişe kadının bakışı, dağlarda akan suların üçte birini kurutur. Kötü kadının bakışı, sarı renkli güzel bitkilerin üçte birini soldurur* (Vendidâd 18/63). *Doğruları yok eden, cazibeli, düşüncesi rüzgârın önündeki bulut gibi savrulan, günahkarları muhafaza eden, arzularına uyan fahişe kadına karşı mücadelede silahlan!* (Yesna 9/32).

Avesta'da fahişelik gibi büyük bir günahı işleyen evli veya bekar bir kadına nasıl bir ceza ön görüldüğü belli değildir. Gerçi bir bentte fahişenin zararlı hayvan olarak kabul edilen kurt, yılan ve kurbağadan daha fazla öldürülmeyi hak ettiği bilgisi verilmektedir (Vendidâd 18/65); fakat bu durumdaki bir kadına ölüm cezası verildiğine dair net bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte bazı bentlerde fahişelik yapana dini törenlerden dışlamak suretiyle toplumsal bir baskının uygulandığı anlaşılmaktadır (Âban Yeşt 92; Tîr Yeşt 59-60). Fahişe bir kadından uzak durulması gerektiği şiddetle emredilmekte ve onların bozguncu olduğu belirtilmektedir. (Vendidâd 21/21; 20/10; 20/12; 21/19). Bir fahişenin hem tabiata hem de kişiye büyük zararı olduğu anlatılmaktadır. Buna göre fahişe bir kadının bakışının yeryüzündeki bitkilerin üçte birini kuruttuğu, kişinin düşünce, söz ve davranışını da üçte bir oranında olumsuz etkilediği açıklanmaktadır (Vendidâd 18/64).

Zerdüşî dini geleneğe ait diğer kaynaklarda zina eden evli kadının kıyamet gününde cehennemde göğüslerinden asılacağı, yırtıcı hayvanların bedenini parçalayacağı, ağızlarında çiğneyecekleri veya göğüslerini demir taraklarla parçalayacakları geçmektedir (Ardâvîrâfnâme 24, 62, 69, 70, 81, 85, 95). Bunun yanında evli olup başka erkekten hamile kalan ve karnındaki çocuğu gizlice öldüren kadının durumu daha kötüdür (Ardâvîrâfnâme 78). Burada adı geçen bütün cezalar evli kadına yöneliktir. Bekar olup zina eden kadının durumu belirsizdir.

Kadın kadar olmasa da Avesta'da evlilik dışı cinsel ilişki kuran erkek hakkında bilgi verilmektedir. Önceden ifade edildiği üzere evlilik amacıyla bir kızla ilişki kurup onu kandırıp

hamile bırakmak büyük günah kabul edilmektedir (Vendidâd 15/11). Diğer Zerdüşti dini metinlerinde de erkeğin bir kadınla gayrimeşru ilişki kurması yasaklanmaktadır (Minûy-ı Hîred 1/50). Bir erkeğin cinselliğe aşırı düşkün olarak evli bir kadınla birlikte olması, tatlı diliyle kadınları yoldan çıkarması ve yuvalarını yıkmasının karşılığı kıyamet günü büyük ceza olarak belirtilmektedir (Ardâvîrâfnâme 71). Avesta'da yasaklanan ilişkilerden biri de homoseksüelliktir/eşcinselliktir.

2.2. Erkekler arası cinsel ilişki

Homoseksüel ilişkilerin varlığı uygarlık kadar eski tarihe dayanır. Özellikle tarihte erkekler arasında cinsel ilişki kurulduğuna dair önemli kanıtlar bulunmaktadır. Bazı toplumlarda bu tür ilişkiler bireysel veya toplumsal olarak vardı. Yunanistan'da aşk tanrısı Eros'a genel bir eğilimin yaşandığı dönemde eşcinsellik yaygındı (Adler, 2020, s. 76; Güçlü vd., 2002, ss. 487-488). Özellikle belirli yaştaki bir çocuğun yetişkinlik dönemine kadar oğlancılık rolünü görmesi genel bir davranış şekliydi. Bu durum erkek çocuk açısından yetişkinlik evresine girmesi için bir geçiş ritüeli niteliğindedir (Sartre, 2015, s. 71). Kur'an'da da Lut Peygamber'in kavminin eşcinselliği alışkanlık edindiği ifade edilmektedir. (el-Hûd Sûresi 11/77-83). Abbasi Halifesi Me'mun'un Basra'ya atadığı kadı Yahya İbn Eksem'in oğlanlara ilgi duyduğu yayılınca, halk onu halifeye şikayet etmiştir (Mes'ûdî, 1988, ss. 21-23). Bunun yanında günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde eşcinsel ilişkiyi, toplumsal kültürün bir ögesi olarak kabul eden topluluklar yaşamaktadır (Atay, 2021, ss. 185-187).

Geleneksel toplumlarda heteroseksüel dışındaki cinsel ilişkiler var olmakla birlikte çok görünür değildi. Modern dönemde ise bu tür ilişkiler farklı yaşlarda erkek ve kadınlar yanı sıra dernek gibi örgütsel yapılar yoluyla da çok fazla görünür olmaya başlamış, yayılma eğilimine girmiştir. Bunun sonucunda 2000 yılında ABD'nin Vermont, 2003'te ise Massachusetts eyaletlerinde eşcinsel evlilik yasallaştırılmıştır (Haviland vd., 2008, s. 454). Buna rağmen dinler ve insanların genelinin eşcinselliği günah, ahlaksızlık ve bir suç olarak kabul ettiği ifade edilmelidir. Örneğin, İran'da eşcinsellik günümüzde idamlık suç olarak kabul edilmektedir (Y. Can, 2019, s. 54).

Eşcinselliğin bireylerde ortaya çıkışı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki olan Freud'a göre homoseksüellik ruh gelişimindeki bir geriliğin ve duraklamanın sonucudur. İkinci görüş ise aşırı cesaretin ve heteroseksüelliğe aşırı doymuşluğun homoseksüelliğe yol açtığıdır. Üçüncü olarak eşcinselliğin doğumla gelen bir özellik olduğu belirtilmiştir. Burada erkek ve kadınların doğuştan cinsiyetlerine uygun yeterli hormon düzeyine sahip olmadıkları

iddia edilmiştir. Fakat yapılan araştırmalarda homoseksüel olanlar ile olmayanlar arasında hormonal olarak fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu görüşe delil olarak tedavisi yapılmış hiçbir eşcinselin olmaması gösterilmiştir. Sonradan çok sayıda tedavi edilmiş eşcinsel vakasının ortaya çıkması ve bunların literatürde yayımlanması yeni bir görüşün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu görüşün önemli temsilcilerinden olan psikiyatrist Alfred Adler'e göre eşcinsellik, büyük oranda dış etkenlere özellikle kişinin çocukluktan itibaren yaşadığı hayat şartlarından kaynaklanmaktadır. Doğumsal etkenler de belki buna destekleyici bir katkı sağlayabilir. Örneğin, toplumsal hayatta erkek ile kadın arasındaki mesafenin artmasıyla kişide karşı cinse ulaşmadaki güven eksikliği, onu aynı cinse yöneltmiş olabilir. Tek çocuklu ailelerde erkek çocuğa aşırı ilgi gösterilmesi temeline dayalı yanlış eğitim, onu kız gibi davranmaya itebilir. Böyle bir durumda çocuk gerçek cinsel kimliğinin farkında olmaz ve kız gibi davranabilir. Ayrıca eşcinsel olan çok sayıda kişinin buldukları durumdan şikayetçi oldukları ve bundan kurtulmak istedikleri bilinmektedir (Adler, 2020, ss. 78-79; Freud, 2014, ss. 15-17; Morce, 2022, ss. 169-171). Eşcinsellik doğuştan gelen bir durum olsaydı bu kişiler neden bundan kurtulmak istesin? Kişideki yetersizlik duygusunun, karşı cinse ulaşmadaki cesaretsizliğin ve insanlar arasındaki güven yokluğunun eşcinselliği artırdığı anlaşılmaktadır. Eşcinselliğin dışsal şartlara bağlı olarak sonradan meydana gelen ve tedavisi mümkün olan bir durum olduğu görüşü daha kabul edilebilir görünmektedir.

Avesta'da hakkında bilgi verilen homoseksüel ilişki, orta Farsçada *kûnmerzi* olarak kavramlaştırılan erkekler arası ilişkidir (Vendidâd 1/12). Günümüzde daha çok lezbiyenlik olarak bilinen kadınlar arası ilişki veya kadınla gerçekleştirilen anal ilişki hakkında Avesta'da bilgi verilmemektedir. Erkekler arası ilişkiden özellikle bahsedilmesi, metinlerin oluşturulduğu dönemde söz konusu eylemin varlığına işaret etmektedir. Bu ilişki çeşidi büyük günah kabul edilmiş ve bunun için birtakım ağır cezalar ön görülmüştür. Olayın ilk yönü, bir erkeğin diğerine zorla ilişki kurması, ikinci yönü ise iki tarafın anlaşarak bu işi yapmasıdır:

Ey Evrenin Yaratıcısı! Ey Aşavan!

Eğer bir erkek diğer bir erkekle zorla cinsel ilişkiye girerse günahının cezası nedir? Ahûramazda cevap verdi: "Sekiz yüz espehieştra kırbacı, sekiz yüz serûşûçerene³ kırbacıdır. (Vendidâd 8/26).

İki erkeğin iradeleriyle ilişki kurması durumunda günahın büyüklüğünden dolayı ona denk gelen bir cezanın olmadığı belirtilmektedir. Fakat bu durum Mazda dini konusunda yeteri

---

³ Espiehieştra ve serûşûçerene günahkarların cezalandırılmasında kullanılan araçlardan birisinin adıdır. Avesta'daki kullanımlarına bakıldığında bunların bir çeşit kemer veya hızlı gitmeleri için atlara vurulan bir çeşit kırbaç olduğu ifade edilebilir.

bilgiye sahip olan için geçerlidir. Eğer kişi din konusunda yeterli bilgiye sahip değilse günahını itiraf edip bunu bir daha yapmayacağı konusunda tövbe etmesi durumunda Tanrı'nın onun günahını bağışlayacağı ifade edilmektedir:

Ey Evrenin Yaraticısı! Ey Aşavan!

Eğer bir erkek diğer bir erkekle anlaşarak cinsel ilişkiye girerse günahının cezası nedir? Bunun kefareti nedir ve böyle bir kişi günahının kirinden nasıl temizlenebilir? Ahûramazda cevap verdi: 'Böyle büyük bir günahı silecek bir ceza ve kefaret yoktur' (Vendidâd 8/27-30). Günahkâr, Mazda dininin öğreticisi veya din konusunda bilgin bir kişi değilse günahını itiraf eder; bir defa daha böyle bir günahı işlemeyeceğine dair söz verir, Mazda da günahını bağışlar (Vendidâd 3/40).

Avesta 'anın başka bir bölümlerinde ise eşcinsel ilişki kuran erkek/erkekler varlık kategorisinin en kötüsü kabul edilen *dîv* kavramıyla özdeşleştirilmektedir:

Ey Evrenin Yaraticısı! Ey Aşavan!

Dîv kimdir? Dîyperest kimdir? Dîvlerin erkek metresi kimdir? Dîvlerin kadın metresi kimdir? Dişi dîv kimdir? Manevi alemde dîv gibi olan kimdir? Bütün varlığıyla dîv gibi olan kimdir? Ölümden önce dîv gibi olan kimdir? Ölümden sonra görünmeyen dîvlerden birine dönüşen kimdir? Ahûramazda cevap verdi: "Başka bir erkekle cinsel ilişkiye giren veya başka bir erkeğin kendisiyle cinsel ilişkiye girmesine izin veren erkek dîvdir. Dîyperest odur. Dîvlerin erkek metresi odur. Dîvlerin kadın metresi odur. Dişi dîv odur. Manevi alemde dîv gibi olan odur. Bütün varlığıyla dîv gibi olan odur. Ölümden önce dîv gibi olan odur. Ölümden sonra görünmeyen dîvlerden birine dönüşen odur. Başka bir erkekle cinsel ilişkiye giren veya başka bir erkeğin kendisiyle cinsel ilişkiye girmesine izin veren erkek böyledir (Vendidâd 8/31-32; Encyclopaedia Iranica (i), "Homosexuality i. in Zoroastrianism")

Zerdüşti dini geleneği hakkında bilgi veren *Ardâvîrâfnâme* ve *Minûy-ı Hîred*'de erkekler arası cinsel ilişki büyük günah kabul edilmekte; bu işi yapan ve buna rıza gösterinin cehennemde büyük ceza alacağı belirtilmektedir (Ardâvîrâfnâme 19, 71; Minûy-ı Hîred 35/4). Özellikle erkekler arası ve anal ilişkinin neden bu kadar kötü olduğunun en uzun tartışması *Dadestan-ı Denig*'de verilmiştir. Burada anal ilişki, erkeklerin menilerinin kadınlara karışmasını ve iyiliğin hizmetinde olan nesillerin artmasını önlemek için kötü güçler tarafından tesis edildiği açıkça belirtilmektedir (Dadestan-ı Denig 72). Avesta'da gayrimeşru kabul edilen diğer bir cinsel ilişki, regl dönemindeki kadınla yapılındır.

2. 3 Regli kadınla cinsel ilişki

Regl dönemindeki kadınla cinsel ilişki yasağı hemen hemen tüm toplumlarda olagelmıştır. İlkel toplumlarda regli kadınla cinsel ilişki kurulmasının yasaklanmasının sebebi kadından akan kan olduğu ifade edilebilir. Çünkü kanın ruh/can taşıdığına ve kendisiyle temas edene zarar vereceğine inanılırdı. Avusturyalı ve Afrikalı bazı yerliler kendisinden kan akan kadının, ayağının bastığı yere basmayı, onun yanında yemek yemeyi veya onunla aynı çatı altında yaşamayı dahi kabul etmezlerdi (Durkheim, 2020, ss. 53-54; Yavuz, 1998, s. 51). İlkel toplumlarda kan çok yönlü bir tabuydu ve kendisine dokunanı tabulaştırdığı inancı vardı. Bunun

için kan içmek, kana dokunmak ve kanın döküldüğü yer, tabu konumundaydı (Durkheim, 2020, s. 59).

Kanın can taşıdığına dair inanç, Kutsal Kitap'ta da görülmektedir. Kanlı etin yenilmesinin yasaklanmasının sebebi kanın can taşıdığına dair inançtır. (Yar.9:4). Reglli kadın da yedi gün kirli kabul edilmiş ve ona dokunanın kirleneceği belirtilmiştir. Bu kirlilik sadece kadınla sınırlı kalmamış onun temas ettiği eşyalara da sirayet etmiştir. Örneğin, kadının yattığı ve oturduğu yer de kirlidir. Kim kadının yattığı veya oturduğu yere temas ederse giysilerini, bedenini yıkamak zorundadır. Onun dokunduğu eşyaya temas etmek de sakıncalıdır. Bunun yanında kan gördüğü süre zarfında onunla cinsel ilişki kurmak yasaktır. Bu yasağa uymayan erkek yedi gün kirli kabul edilir. (Lev.15:19-27).

Avesta'nın da kana yaklaşım noktasında yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda görüş belirttiği görülmektedir. Bunun için Avesta'da ister reglli olduğu halde isterse olmadığı halde kendisinden kan akan kadınla her türlü temas ve cinsel ilişki yasaklanmıştır. Kan akan kadın hakkında ayrıntılı bilgi verilmiş ve kan akma hali, kötü güç Ehrîmen'in kadınlara yönelik bir müdahalesi olarak değerlendirilmiştir. Buna göre normal şartlarda hiçbir insandan kan akmaması gerekir. Eğer akıyorsa bu anormaldir ve bunun sebebi kötü güç Ehrîmen'dir (Vendidâd 1/18-19; Boyce, 2019, s. 140). Zerdüşti geleneğe göre insan bedeninden ayrılan her şey kirlidir ve insanı kirletir. Dökülen saç, kesilen tırnak, ağızdan çıkan nefes, kırılan bir dişten veya kesilen bir elden akan kan bu meyandandır (Boyce, 2019, ss. 139-140).

Zerdüşti dini geleneğinde reglli kadın *loksda* veya *bînamaz/namazsız* olarak tanımlanmıştır (Boyce, 2019, s. 140). Avesta, ister reglli olduğu halde ister olmadığı halde bir kadında kan akıyorsa bu kadını kirli görmüş ve onun arınması için bazı tedbirler öngörmüştür. Öncelikle kan gören kadının toplumdan izole edilmesi gerekir. Bunun için evin dışında *deştânistân* denilen bir yer inşa edilmelidir. Deştânistân kadının dışarıda ateşi görmeyeceği şekilde evden yüksekte olmalıdır. Kadın, kan gördüğü müddetçe buradan çıkamaz. Bu süre zarfında ev halkından biri, kadına az miktarda süt ile pirinç veya un ile pirinçten yapılan şirbâ denilen yemekten götürür ve götürdüğünde de ondan üç adım uzakta durur. Kadının eğer emzireceği bir çocuğu varsa emzirmesi için çocuk ona verilir. Fakat daha sonra çocuğun el ve bedeni yıkanır. Kadından kanın kesilmesi için maksimum dokuz gün beklenir. Eğer kan hala akıyorsa bunun Ehrîmen'in müdahalesinden kaynaklandığına inanılır. Kadının üzerindeki kötü etkiyi kaldırmak için üç çukur kazılır. Kadın iki çukurun başında kutsanmış sığır idrarı (nîreng), diğerinde ise suyla yıkanır. Kefaret olarak da mevsim yaz ise iki yüz karınca kış ise başka bir çeşitten haşarat öldürür (Vendidâd 16/1-12).

1963 yılına kadar Yezd'de, Avesta'da *deştânistân* Zerdüştiler arasında *ganzpûnidûn* olarak bilinen, penceresiz ve küçük bir kapısı olan reglli kadınların kaldığı küçük odacıklar her ne kadar kullanılmasa da mevcuttu. Kadın buraya girdiğinde tamamen karanlık olması için kapısı bir bezle kapatılırdı. Oda o kadar küçüktü ki onda ayakta durmak veya uzanmak mümkün değildi. (Boyce, 2019, ss. 140-141). Bu durumdaki bir odanın varlığı reglli kadınla ilgili uygulamanın, Zerdüşti toplumunda 20. yüzyılın başına kadar uygulandığına işaret etmektedir.

Avesta, reglli kadını toplumdan ayırıştırması yanında onunla cinsel ilişki kurulmasını da yasaklamıştır. Günahın büyüklüğünü anlatmak için bu durumun kişinin neize,⁴ hastalığından ölmüş öz oğlunu yakmasından ve iç yağlarını ateşe atmasından daha kötü olduğu belirtmiştir. (Vendidâd 16/17).⁵ Buna rağmen bu ilişkide bulunan için bazı cezalar belirlemiştir. Örneğin, kan akan kadınla cinsel ilişki kuranın pişütenû⁶ konumunda olarak ölümü hak ettiği belirtilmiştir (Vendidâd 15/). Daha sonra ölüm cezası kırbaç cezasına dönüştürülmüştür. Verilecek kırbaç cezası da eylemi yapma sayısına göre farklılık arz eder. İlk defa yapanın cezası otuz espehieştra, otuz serûşûçerene kırbacı, ikincide elli espehieştra, elli serûşûçerene kırbacı, üçüncüde yetmiş espehieştra, yetmiş serûşûçerene, dördüncüde ise doksan espehieştra, doksan da serûşûçerene kırbacıdır (Vendidâd 16/15-16).

Burada dikkati çeken, Avesta'nın olayda erkeği muhatap alması buna rıza gösteren kadın için herhangi bir ceza belirlememiş olmasıdır. Sadece bir yerde kadının iradesiyle buna karşılık vermesinden bahsedilmektedir. Bu durumda dahi ceza için belirlenen sonuçtan erkek sorumlu tutulmuştur (Vendidâd 18/67-7; Ardâvîrâfnâme 22). Fakat diğer Zerdüşti dini metinlerinde reglli olup bir erkeğin kendisiyle ilişki kurmasına izin veren, bu haldeyken kutsal ateşe, suya yaklaşan, güneşe, aya bakan, kanıyla hayvanları, erkekleri kirleten ve aileleri için yemek pişiren kadının cehennemde ceza göreceği bilgisi verilmiştir (Ardâvîrâfnâme 20, 72, 76).

Zerdüşti gelenekte kadından kan akma durumu, cinsel ilişki yasağı dışında başka sonuçlar da doğurur. Örneğin, bu durumdaki kadının Avesta'yı okuması ve okuyanı dinlemesi yasaktır. Kutsal kuştî kemerini bağlayamaz, dua edemez, namaz kılamaz, gökyüzüne, suya, yeryüzüne, bitkilere, hayvanlara, ateşe bakamaz ve yere çıplak ayakla basamaz. Erkek de Avesta'yı okuduğu sırada kendisinden kan akmasına sebep olacak davranışlardan sakınmalıdır. Aksi

⁴ Neize, niteliği tam olarak bilinmeyen bir hastalığın adıdır.

⁵ Zerdüştilikte ölümlerin akbabalara yedirilmesi esastır, bunun yerine büyük tabu kabul edilen ölünün, kutsal ateşte yakılması ise büyük günahlardandır.

⁶ Pişütenû aslında kefareti olmayıp öldürülmeyi gerektiren günah ve bu günahı işleyen anlamındadır. Fakat sonradan Avesta'nın başka bentlerinde pişütenû günahını işleyene kırbaç cezası verileceği belirtilmiştir. Buradan pişütenû günahına verilecek cezada bir hafifletmeye gidildiği anlaşılmaktadır.

halde kanın akması elbisenin, ibadet mekanının kirlenmesine sebep olacağından ibadetin bereketini gidereceğine inanılmaktadır (Boyce, 2019, s. 140-142; Şehzâdi, 2001, ss. 68-70). Günümüzde İran Zedüşî toplumunda regli kadınla ilgili gelenekteki bu sert uygulamalar artık mevcut değildir.

Sonuç olarak farklı dini metin ve kültürlerde kanın can/ruh taşıdığına inanıldığı anlaşılmaktadır. Bundan dolayı kana değer atfedilmiştir. Aslında bu yönüyle ilk olarak kan kutsal görülmektedir. Daha sonra ise kan, iyi konumundan kendisinden sakınılması gereken, kendisine temas edene zarar veren bir tabuya dönüşmüştür. Bu açıdan kan için biri kutsal diğeri zarar verici şeklinde iki durumun olduğu görülmektedir. Bunun kutsalın yapısından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü kutsala değer verilmelidir; bu yapılmadığında ise olumsuz sonuçlar ortaya çıkar.

2.4 Gebe kadınla cinsel ilişki

Cinsellik önceden ifade edildiği üzere kompleks bir konudur. Hastalık, kullanılan ilaç ve maddeler gibi bedeni etkileyen unsurlar ile gebelik, menopoz, ergenlik gibi durumlar cinselliği etkileyebilmektedir. Bu sebeple cinselliğin normal şekilde devam edebilmesi için bedensel işlevlerin sağlıklı olması gerekir (Arzu vd., 2017, s. 172). Bilimsel araştırmalarda gebelikte anne adayında döneme göre cinsel istekte azalmalar olduğu ortaya konulmuştur. Buna rağmen sağlıklı gebeliklerde çiftlerin gebelik süresince ilişkiye girmelerinde sakınca olmadığı belirtilmiştir (Arzu vd., “Gebelikte Cinsellik”, 174; *Gebelikte Cinsellik* Erişim 12 Ekim 2022). Bilimin gebelik döneminde cinsel ilişki hakkında ortaya koyduğu bu bilgiye rağmen tarih boyunca konuyla ilgili doğru olmayan fikirler ve tabular ileri sürülmüştür. Bazı erkeklerin gebe kadınla cinselliğin, çoğunlukla düşüğe veya erken doğuma neden olabileceği, fetüse veya anneye zarar vereceği düşüncesiyle cinsel birliktelikten uzak durmak istedikleri, cinsel birleşme sırasında amniyotik kesenin zarar göreceğini düşündükleri ifade edilmiştir (Arzu vd., 2017, s. 174).

Avesta, hangi ayda olursa olsun gebe bir kadınla cinsel ilişkiye girmeyi hoş görmemiş ve bunu tövbesi olmayan büyük bir günah statüsünde değerlendirmiştir. Büyük ihtimalle o dönemde toplumda yaygın kanaat, gebelik dönemindeki cinsel ilişkinin kadına ve çocuğa zarar verdiği şeklindeydi. Böyle bir sonuçta erkeğe ölüm cezası öngörülmüştür (Vendidâd 15/1-8).

2.5. Rüyada ihtilam olma

Geçmişte Doğu ve Batı'nın büyük kültürlerindeki insanlar için mitler ve rüyalar ruhun kendisini ortaya koyduğu en anlamlı ve güzel anlatım şekliydi. Son birkaç yüzyılda Batı kültüründe meydana gelen değişimle mitlere ve rüyalara verilen önem azalmıştır. Bu düşünceye göre mitler

ve rüyalar, insanın doğaya hükmedemediği dönemde ortaya çıkmış bilimle birlikte varlık sebepleri yok olmuştur. Modern dönemde ise bu bakış daha çok pekişmiştir. Fakat Freud'un konu hakkındaki çalışmalarıyla rüyaların, insanın doğasının ve mitolojinin anlaşılması açısından önemi tekrar anlaşılmaya başlamıştır (Fromm, 2017, ss. 21-23).

Rüyanın ne olduğu ve nasıl meydana geldiği hakkında henüz genel kabul gören bilgiler ortaya konulamamıştır. Rüyanın özelliklerinin belirlenmesinde dönemden döneme ve toplumdan topluma önemli görüş farklılıkları vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: Rüyalar, uykudayken bedenimizi terk eden ruhumuzun gerçek yaşantısını yansıtır. Rüyalar, Tanrı veya kötü huylu cinler tarafından insana iletilen duygulardır. Rüyalar, en derin ve en yüce güçlerimiz ile yeteneklerimizin yansımalarıdır. Burada rüyalar hakkında farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Fakat hepsinin ortak yanı, rüyaların tümünün bir anlama sahip olduğu ve bize ilettikleri bir mesaja sahip olduğu gerçeğidir. Bu mesaj da rüyayı görenin kişiliğiyle somut gerçekliğiyle ilişkilidir. Rüya konusunda belki de en önemli görüş Sigmund Freud'a aittir. Freud'a göre rüyalar, uyanıkken bastırdığımız akıldışı arzularımızın uykumuz sırasında tatmin edilmesini ve gerçekleştirilmesini sağlar. Bu arzular da özellikle, temelleri çocukluğumuza kadar inen ve yüceltme ya da tepki oluşumu yoluyla değiştirilemeyen cinsel arzularımızdır (Fromm, 2017, s. 85). Erich Fromm'a göre ise rüyalar ruhun hem en alt düzeydeki akıldışı özelliklerini hem de en yüce ve değerli yönlerini gösterir (Fromm, 2017, s. 67).

Kutsal kitaplarda da rüyalara bilgi kaynağı olarak önem verildiği anlaşılmaktadır. Kutsal Kitap'ta Firavun'un bir rüya gördüğünden bahsedilmektedir. Firavun, rüyasını yorumlamak için birilerini arar fakat bulamaz. En sonda Hz. Yusuf'u bulur ve o rüyanın yorumunu yapar. (Yar. 41: 5-32). Hz. Yusuf'un rüya yorumlama yeteneği hakkındaki bilgi, Kur'an'da da geçmektedir (el-Yusuf 12/35-48). Burada rüyanın gelecekte haber verme işlevi olduğu görülmektedir. Jung'a göre bilincimiz geçiş yeridir ve iki yöne doğru açıktır. Bir yanda bize geçmişteki olayları gösterir diğer yandan ise geleceğimiz hakkında oluşturduğumuz bilinci ve bilgimizi vurgular. Bu sonuca varmak için bilincimizin geleceği kendi başına yarattığına inanmamız gerekir (Fromm, 2017, s. 103). Sonuç olarak rüyanın kompleks bir yapısı olduğu anlaşılmaktadır. Rüyanın insanın geçmiş yaşantısı, ruhsal yapısı, kişisel özellikleri, çevre koşulları ve belirlenemeyen başka nedenlere dayanan çok yönlü yapısı olduğu söylenebilir.

Freud'un bastırılmış akıl dışı arzuların rüya yoluyla tatmin edilmesi tanımı, konumuzla yakından ilişkilidir. Çünkü cinsellik gibi toplumda tabu görülen bir konuda kişinin baskıladığı ihtiyacını rüya yoluyla gidermesinin bedene ve ruha önemli fayda sağladığı şüphesizdir. Doğal olan bu olmakla birlikte Avesta'da rüya yoluyla ihtilam olma durumu hoş görülmemiştir. Bu

durum yalanı, yanlışı ve sözünde durmamayı temsil eden Drûc/Drûğ denilen dîvi/kötü gücü hamile bırakmak suretiyle kötülüğün yaygınlaşmasını sağlamak olarak değerlendirilmiştir (Vendidâd 18/46-48). Bu günahı kurtulmak ve bu günahın kefareti olarak kişinin uyandığında bazı duaları okuması zorunlu görülmüştür. Kişi bu duaları okuduğunda dışı bir kurdun anne karnındaki bebeği çıkardığı gibi Drûc dîvinin karnındaki bebeği çıkarmış olur. Bebeği Ârmaîtî Ameşâspend'ine⁷ (Ameşâspendler için bkz. Boyce, 2019, s. 39; Surûşpûr, 2018, s. 112) teslim eder ve ona şöyle hitap eder:

Ey Ârmaîtî! Bu kişiyi sana teslim ediyorum. Sen bu kişiyi büyük diriliş gününde tekrar bana teslim et. Onu Gâtaları ve Yesna metinlerini bilen, din konusunda bilgi sahibi, dinin sırlarına vakıf, akıllı, çalışkan ve Tanrı'ya itaat eden biri olarak bana teslim et. Sonra onu ataşdâd/ateşin yarattığı, ateşebâr/ateşin soyundan, ateşzâd/ateşten doğan, ateşbûm/ateş ülkesi veya ateşle ilgili başka bir isimle çağır (Vendidâd 18/50-52).

Dönemin Avesta metin yazarlarının rüya ve işlevi hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Aslında mitolojik bir zihniyetin egemen olduğu bir dönemde rüya ve onun insana sağladığı fayda hakkındaki bu görüş garip görünmektedir. Çünkü geleneksel toplumların rüyaya daha fazla önem verdikleri ve bu toplumların rüya hakkında modern dünyadan daha çok bilgiye sahip oldukları ifade edilebilir.

2.6. Hayvanların çiftleşmesi

Avesta, insanlar arası meşru ve gayrimeşru cinsel ilişkiler yanı sıra deve ve köpek gibi bazı hayvanların çiftleştirilmesi hakkında da bazı bilgiler sunmaktadır. Özellikle devenin çiftleşmesini bir metafor olarak kullanmaktadır. Zerdüştilikte zafer îzedi/meleği Behrâm, (Boyce, 2019, s. 103). Zerdüş't'e doğru büyük istekle gitmektedir. Onun bu durumu dışı develerin bulunduğu yere doğru büyük bir arzuyla giden erkek devenin durumuna benzetilmektedir (Behrâm Yeşt 11-12).

Avesta'da sığırdan sonra en fazla bahsedilen hayvan köpektir. Özellikle metinlerin oluşturulduğu dönemde köpeğin sürüyü koruma ve eve bekçilik yapma gibi çok yönlü görevleri vardı. Bundan dolayı köpek ve köpek cinsinden kabul edilmiş kirpi ve kunduz gibi hayvanlara büyük önem verilmiştir (Vendidâd 13/2-4; Vendidâd 13/16, 52). Köpeğin beslenme şeklinden, dövülerek yaralanıp veya öldürülmesine verilecek ceza ve iyi bir köpek cinsi elde etmek için çiftleştirilmesi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir (Vendidâd 15/4-6).

⁷ Ameşâspendler, geleneksel Zerdüş'tî inancına göre tanrı Ahûramazda'nın evreni yaratmak için ilk yarattığı altı varlık grubunu teşkil etmektedir. Kutsal Ölümsüzler olarak da bilinen bu varlıkların her biri, evrendeki altı varlık kategorisini meydana getirmiştir.

Avesta'ya göre iyi bir cins köpek yavrusunun elde edilmesi için köpeğin çiftleştirilmesi şu şekilde gerçekleştirilmelidir: Burada verilenler, tanrı Ahûramazda'ya sorulan soru üzerine, O'nun verdiği ilahi bir bilgi şeklinde sunulmuştur. Buna göre ilk olarak bir ahırın ortasında bir çukur kazılmalıdır. Eğer zemin sertse çukurun derinliği diz boyu, yumuşaksa insan beli boyunda olmalıdır. Dişi köpek ahıra getirilerek bu çukura bırakılmalıdır. Sonra birbirine zarar vermemeleri için sırayla üç erkek köpek, dişi köpekle çiftleştirilmelidir. Üç köpeğin çiftleştiği dişi köpeğin, iyi cinsten bir yavru doğuracağına inanılmıştır (Vendidâd 15/46-49).

SONUÇ

Cinsellik, yemek, içmek, sevmek gibi tamamen içgüdüsel bir durumdur. İnsanlığın ortaya çıkışıyla kendisinden bahsettiren cinsellik, doğumla başlayıp ömür boyu devam eden bir aktivitedir. Hemen hemen tüm dini ve mitolojik metinlerde ve tarihi kaynaklarda konuyla ilgili çok miktarda bilgi mevcuttur. Dini metinlerin başında Kutsal Kitap, İnciller, Kur'an ve Avesta gelmektedir. Bu metinler genelde insanların yerleşik hayata geçtiği dönemin özelliklerini yansıtır. Burada erkek ve kadın cinsiyetinden oluşan ikili toplumsal bir yapı söz konusudur. Bu metinlerde cinsellik bireysel bir zevk unsuru yerine toplumun devamını sağlayan tanrısal doğal bir güç olarak kabul edilmiştir. Bunun için cinsellikte erkek-kadın arasında evlilik bağı içerisinde gerçekleşen heteroseksüel ilişkiler meşru kabul edilmiştir.

Zerdüştilerin kutsal kitabı Avesta ve diğer Zerdüşti dini metinlerde de insandaki cinsellik içgüdüsel varlığı kabul edilmiş ve bu bazı kurallara bağlanmıştır. Öncelikle kişinin şehvi duyguların etkisine girmesi ona göre hareket etmesi yasaklanmıştır. Tanrısal bir vergi olarak cinsellik toplumun devamını sağlayan bir duygu olarak değerlendirilmiş ve bu ihtiyacın evlilik bağıyla karşılanması meşru görülmüştür. Bunun dışındaki tüm yollar şiddetle yasaklanmıştır. Burada baş sorumluluk kadına yüklenmiştir. Her ne sebeple olursa olsun meşru olmayan cinsel ilişkiler gerçekleştiren kadın fahişe olarak tanımlanmıştır. Bu durumdaki kadın çok kötü kabul edilmiş ve ona toplumdaki dışlama şeklinde bir ceza öngörülmüştür. Kadın kadar olmasa da bu durumdaki bir erkekte de olumsuz bahsedilmiştir. Ahiret gününde gayrimeşru cinsel ilişkiler kuran erkek ve kadınlara büyük cezalar verileceği belirtilmiştir.

Avesta'da homoseksüel/eşcinsel ilişki ise şiddetle yasaklanmıştır. Avesta'nın yasakladığı diğer iki ilişki şekli reglli ve hamile kadınla yapılandır. Avesta'nın rüyada ihtilam olmayı da insani bir durum yerine kötü güç Ehrîmen'in bir müdahalesi olarak değerlendirdiği görülmektedir. Avesta ve diğer Zerdüşti dini kaynakların kız kardeş ve kız çocuğuyla evliliği konusundaki görüşü ise net olmamakla beraber bunu olumlayan bir yaklaşım içinde oldukları söylenebilir.

Özellikle ensest konusunda, Zerdüşî dini geleneğın yaklaşımı daha geniş çalışmalarla izah edilmesi gerektiğı ifade edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2020). *Eşcinsellik üzerine* (K. Şipal, Çev.). Say Yayınları.
- Arzu, K., Bekmezci, H., & Özerdoğan, N. (2017). *Gebelikte cinsellik*. 6(3), 171-175.
- Asmussen, J. P. (2007). *Usûl-ı akâid ve itikâdât-ı diyânet-i zertoştî* (F. Vehmen, Çev.). Neşr-i Sâlis.
- Atay, T. (2021). *Çin işi japon işi*. İletişim Yayınları.
- Avesta* (M. E. Sular, Çev.). (2022). Ankara Okulu.
- Boyce, M. (2019). *Kanûn-ı dinî zertoştî der iran* (H. İbrahimiyân, Çev.). İntişârat-ı Tûs.
- Câmsâb, C. C. D. M. C. (1992). *Mutun-ı pehlevî*. İran İslam Cumhuriyeti Milli Kütüphanesi.
- Can, Y. (2019). *Cinsiyet, cinsel kimlik ve cinsellik*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cihânyan, E. (1982). *Heft nuştâr*. Mâhnam-ı Hûgt.
- Dadestan-ı Denig*. (t.y.). Geliş tarihi 02 Ocak 2023, gönderen <http://www.avesta.org/mp/dd42.htm#chap72>
- Dostgâh, C. (2013). *Avesta: C. II*. İntişârat-ı Mervârid.
- Durkheim, E. (2020). *Ensest yasağı ve kökenleri* (Z. Bengü, Çev.). Pinhan Yayınevi.
- Encyclopaedia Iranica (i)*, “Homosexuality i. in zoroastrianism”. (t.y.). Geliş tarihi 02 Ocak 2023, gönderen <https://iranicaonline.org/articles/homosexuality-i>
- Erdeşîr, Â. (1994). *Merasim-i mezhebi û âdab-ı zertoştîyân*. Sazmân-ı İntişârat-ı Fraveher.
- Freud, S. (2014). *Cinsellik üzerine* (H. Can, Çev.). Tutku Yayınları.
- Freud, S. (2021). *Ensest* (N. Pektaş, Çev.). Gece Kitaplığı.
- Fromm, E. (2017). *Rüyalar masallar mitler* (A. Arıtan & K. H. Ökten, Çev.). Say Yayınları.
- Gebelikte cinsellik*. (2022, Ekim 12). <https://www.ttb.org.tr/STED/sted1299/st12992.html>
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., & Yolsal, Ü. H. (2002). *Felsefe sözlüğü*. Bilim ve Sanat yayınları.
- Hamidullah, M. (1995). *İslâm peygamberi* (S. Tuğ, Çev.; C. 1). İrfan Yayınları.
- Haviland, W. A., Herald E.L. Prins, Walrath, D., & McBride, B. (2008). *Kültürel antropoloji* (İ. Deniz & E. Sarıoğlu, Çev.). Kaknüs Yayınları.

- İmam, A. M. (2018). *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik* (E. Salman, Çev.). İletişim Yayınları.
- Kaderdân, M. (2007). *Costarî der âyîn-i zertoşt* (I). İntişârat-ı Rahşîd.
- Kutsal kitap: tevrat, zebur, incil.* (2008). Kitabı Mukaddes Şirketi-Yeni Yaşam Yayınları.
- Mazdapûr, K. (2003). *Zertoştîyân*. Defter-i Pejûheşhâ-yı Ferhengî.
- Mes'ûdî, A. b. H. (1988). *Mürûcû 'z-zehab ve me'âdinü'l-cevher: C. IV*. Mektebetü'l-A'sriye.
- Mevsilî, E.-F. M. A. b. M. b. M. (1937). *El-İhtiyâr li-ta 'lîli 'l-muhtâr* (C. 3). Matbaet'ul Halebî.
- Meydanî, A. b. T. (t.y.). *El-Lübab fi şerhi 'l-kitab* (C. 2). Mektebetü'l-İlmiye.
- Morce, B. (2022). *Sapıklar* (B. Gürses, Çev.). Dorlion Yayınları.
- Nîknâm, K. (2009). *Âyîn-i ihtiyâr* (3. bs). İntişârat-ı Tîs.
- Rızî, H. (1973). *Rahnumâ-yı din-i zertoştî*. Sazmân-ı İntişârat-ı Fraveher.
- Sartre, M. (2015). *Batı'da aşk ve cinsellik* (A. Gür, Çev.; II). İletişim Yayınları.
- Serahsî, E. B. Ş. M. b. E. S. A. (1993). *El-Mebsût* (C. 30). Daru'l Marifet.
- Sot, M. (2015). *Batıda aşk ve cinsellik* (A. Gür, Çev.). İletişim Yayınları.
- Surûşpûr, P. (2018). *Pejûheşî der din-i ve fergeng-i zertoştî*. İntişârat-ı Fraveher.
- Şehzâdî, R. (2001). *Mecmû'a-ı sohenrânihâ-yı môbed-i môbedân rustem şehzâdî*. Sazmân-ı Çâp-ı Hevâcî.
- Veyne, P. (2015). *Batıda aşk ve cinsellik* (A. Gür, Çev.). İletişim Yayınları.
- Yavuz, Y. V. (1998). *Hayız* (C. 17). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yıldırım, N. (2016). *İran kültürü*. Pinhan Yayınevi.